

केन्द्रीय विद्यालय संगठनम् चण्डीगढ संभाग

कक्षा – सप्तमी

समय: – 2.30 घंटा

पूर्णांकाः— 60

विषय:- संस्कृतम्

सामान्य-निर्देशाः-

1	अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः भागाः सन्ति-	
2	अपठित-अवबोधनम्	06
3	रचनात्मक-कार्यम्	12
4	अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्	18
5	पठित-अवबोधनम्	24

2 सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।

3 प्रश्नानाम् समाधानम् संस्कृतभाषायाम् कुरुत।

खंड क अपठित-अवबोधनम्। (6 अङ्काः)

एकदा गंगातटे गोस्वामी परमेश्वरस्य नामस्मरणकार्ये मग्नः आसीत्। तदा एकः भिक्षुकः आगत्य भिक्षाम् अयाचत्। गोस्वामी अवदत्-“मम समीपे भिक्षापात्रम् विहाय किमपि नास्ति। परंतु अद्य मया नद्याः तीरे एकः मणिः प्राप्तः स तु दूरे सिकतासु क्षिप्तवान् । त्वं तं नेतुम् शक्नोसि।“ भिक्षुकः मणिम् तु प्राप्तवान् परन्तु सहसा तस्य हृदये ज्ञानोदयः जातः। गोस्वामिनम् नत्वा सः उवाच-“भगवन्! त्वं एनम् मणिम् मृत्तिकातुल्यम् मत्वा अक्षिपः। कथमहम् तं स्वीकरोमि । दीक्षाम् मे देहि भगवन्। “

प्रश्नाः.

1 एकपदेन उत्तरत-

1/2x4=2

- क कस्य हृदये ज्ञानोदयः जातः ? .....
- ख गोस्वामी कुत्र नामस्मरणम् करोति स्म ?.....
- ग गोस्वामिना मणिः कुत्र क्षिप्तः ? .....
- घ भिक्षुकः कं भिक्षाम् दातुम् प्रार्थितवान् ?.....

2 पूर्णवाक्येन उत्तरत-----

1x2=2

- 1 भिक्षुकः गोस्वामिनम् किं आयाचत् ?
..... |
- 2 गोस्वामी मणिम् केन तुल्यम् मत्वा अक्षिपत् ?
..... |

3 यथानिर्देशम् उत्तरत |

2

क त्वं एनं मणिम्मृतिकातुल्यं मत्वा अक्षिपः इति वाक्ये सर्वनामपदम् कस्मै प्रयुक्तम् ?

- (अ)गोस्वामिने (ब)भिक्षुकाय
(स)मणये (द)गंगायैमत्स्य

ख मृतिकातुल्यं इति पदम् कस्य विशेषणम् ?

- (अ) मणेः (ब) ज्ञानस्य
(स) भिक्षुकस्य (द) जलस्य

ग शक्नोसि इति क्रियापदस्य कर्तृपदम् किम् ?

(अ) भिक्षुकः

(ब) गोस्वामी

(स) त्वं

(द) त्रिषु न कोपि

घ त्यक्त्वा इत्यर्थे किं पदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(अ) विहाय

(ब) क्षिप्तः

(स) गत्वा

(द) मग्नः

खण्ड (ख)

रचनात्मककार्यम्

(12 अङ्काः)

प्रश्न 2 चित्रम् दृष्ट्वा मञ्जूषातः पदानि च प्रयुज्य संस्कृते चतुः वाक्यानि रचयत। 2x4=8

खगाः	विकसन्ति	कमलानि	उदेति	क्रीडन्ति
डयन्ते	सूर्यः	चित्रपतङ्गाः	कूजन्ति	बालाः

1 .....

2 .....

3 .....

4 .....

प्रश्न 3 अधोलिखितपदानि आधृत्य वाक्यानि रचयत ।

1x4 =4

1 प्रश्नाः .....

2 नवीनः .....

3 प्रातः .....

4 आगच्छति .....

खण्ड (ग) अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (18 अङ्काः)

प्रश्न 4 मंजूषातः समानार्थक-पदानि चित्वा लिखत ।

1/2 x 8= 4

मंजूषा-

- परस्य दुःखं आत्मानम् बाधितः परिवारः संपन्नम् त्यक्त्वा संपूर्णं

स्वकीयम् .....

अवरुद्धः .....

कुटुंबम् .....

अन्यस्य .....

अपहाय .....

समृद्धम् .....

कष्टम् .....

निखिले .....

प्रश्न 5 -उदाहरण-अनुसारम् पदानाम् विभक्तिम् वचनम् च लिखत ।

1x5=5

पदानि	विभक्तिः	वचनम्
यथा-संस्कृतेः	षष्ठी	एकवचनम्
गतिः	-----	-----
नीतिम्	-----	-----
सूक्तयः	-----	-----
शांत्या	-----	-----
मतिषु	-----	-----

प्रश्न 6 -कोष्ठकेभ्यः समुचितानि पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत ।

½ x 4=2

- (क) अहं प्रातः ----- सह भ्रमणाय गच्छामि। (पित्रा/पितुः)
- (ख) बाला आपणात् ----- फलानि आनयति । (भातुः/भात्रे)
- (ग) कर्मकराः सेतोः निर्माणस्य ----- भवन्ति। (कर्तारम्/कर्तारः)
- (घ) मम ----- तु एतेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि अददात्। (पिता/पितरः)

प्रश्न 7 - भिन्नवर्गस्य पदानि चित्वा लिखत ।

½ x 4=2

- (क) पत्राणि पुष्पाणि फलानि मित्राणि
- (ख) जलचरः खेचरः भूचरः निशाचरः ।
- (ग) गावः सिंहाः कच्छपाः गजाः।
- (घ) मयूराः चटकाः शुकाः मण्डूकाः।

प्रश्न 8 कोष्ठकात् उचितम् पदम् चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत ।

$\frac{1}{2} \times 4=2$

1----- बालिका मधुरम् गायति।

(एकं एका एकः)

2-----कृषकाः कृषिकर्माणि कुर्वन्ति।

(चत्वारः चतस्रः चत्वारि)

3 -----पत्राणि सुंदराणि सन्ति।

(एतम् एते एतानि)

4 धेनवः दुग्धम् ----- । -

(दादाति दादति ददति)

प्रश्न 9 विलोमपदानि योजयत ।

3

उन्नतः पृथिव्याम्

गगने असुंदरः

सुन्दरः अवनतः

चित्वा शोकः

दुःखी विकीर्य

हर्षः सुखी

खण्ड (घ) पठितावबोधनम् (24)

प्रश्न 10- श्लोकाशान् योजयत ।

1X5= 5

क

ख

विद्या राजसु पूज्यते न हि धनम्

हारा न चन्द्रोज्ज्वलाः।

केयूराः न विभूषयन्ति पुरुषम्

न भ्रातृभाज्यम् न च भारकारि।

न चौरहार्यं न च राजहार्यम्

या संस्कृता धार्यते।

सत्कारायतनम् कुलस्य महिमा

विद्याविहीनः पशुः।

वाण्येका समलंकरोति पुरुषम्

रत्नेर्विना भूषणम् ।अन्धं

प्रश्न 11 निम्नलिखितम् गद्यांशं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नान् उत्तरत।

पुरा एकस्मिन् वृक्षे एका चटका प्रतिवसति स्म। कालेन तस्याः सन्ततिः जाता। एकदा कश्चित् प्रमत्तः गजः तस्य वृक्षस्य अधः आगत्य तस्य शाखाम् शुंडेन अत्रोटयत् । चटकायाः नीडम् भुवि अपतत् । तेन अंडानि विशीर्णानि । अथ सा चटका व्यलपत् । तस्याः विलापम् श्रुत्वा काष्ठकूटः नाम खगः दुःखेन तां अपृच्छत्- “भद्रे किमर्थम् विलपसि इति।

क एकपदेन उत्तरत ।

$\frac{1}{2} \times 2 = 2$

1 वृक्षे का प्रतिवसति स्म ? .....

2 चटकायाः नीडम् कुत्र अपतत् ? .....

3 का व्यलपत् ? .....

4 खगस्य नाम किम् ? .....

ख पूर्णवाक्येन उत्तरत ।

2

1 चटकायाः नीडम् कुत्र अपतत् ?

.....

2 चटकायाः विलापम् श्रुत्वा काष्ठकूटः किं अपृच्छत्?

.....

ग निर्देशानुसारं उत्तरत _

1

समयेन इति स्थाने किं पदम् अत्र प्रयुक्तम् ? .....

प्रश्न 12 निम्नलिखित-वाक्येषु रेखांकितानि पदानि आधृत्य प्रश्न-निर्माणम् कुरुत। 5

- 1 स्वधर्मात् प्रमादम् वयं न कुर्याम। .....
- 2 कालेन चटकायाः संततिः जाता। .....
- 3 गजस्य वधेनैव मम दुःखम् अपसरेत्। .....
- 4 विद्या राजसु पूज्यते। .....
- 5 कर्मकराः सेतोः निर्माणम् कुर्वति। .....

प्रश्न 13 यथायोग्यम् संयोज्य लिखत ।

2.5

क	ख
कौटिल्येन	अभ्युदयाय प्रेरयन्ति।
चिकित्साशास्त्रे	ज्ञानविज्ञानपोषकम्।
शून्यस्य आविष्कर्ता	अर्थशास्त्रम् रचितम्।
संस्कृतम्	चरकसुश्रुतयोः योगदानम्।
सूक्तयः	आर्यभटः।

प्रश्न 14 उचितवाक्यानाम् समक्षम् आम् अनुचितवाक्यानाम् समक्षम् न इति लिखत। 2.5

- (क) धावनसमये अश्वः खादति। .....
- (ख) उष्ट्रः पृष्ठे भारं न वहति। .....
- (ग) सिंहः नीचैः क्रोशति। .....

(घ) पुष्पेषु चित्रपतंगाः डयन्ते -----

(ङ) वने व्याघ्रः गर्जति। -----

प्रश्न 15 रेखांकितानि पदानि संशोध्य लिखत ।

4

(क) गुरुं नमः। ----- ।

(ख) त्वं किं नाम। ----- ।

(ग) ते बालिकाः मधुरं गायन्ति । ----- ।

(घ) छात्राः क्रीडाक्षेत्रे कन्दुकात् खेलन्ति । ----- ।